

Rapport taakgroep homoseksualiteit en homoseksuele relaties

Personalia

De taakgroep zoals de generale synode die benoemde was als volgt samengesteld:

- 5 ds. C. Westerink (voorzitter), mw. drs. P.D. Baarda (Zeist), drs. A. Heijstek (Veenendaal), ds. J.M.J. Kieviet, ds. A. Th. van Olst, dr. J.W. van Pelt (secretaris), ds. S. P. Roosendaal en dr. D.J. Steensma. Dr. J.W. van Pelt en ds. J.M.J. Kieviet moesten wegens gezondheidsredenen hun werkzaamheden voor de taakgroep voortijdig beëindigen. Prof.dr. J.W. Maris trad op verzoek van de taakgroep en in overleg met deputaten vertegenwoordiging toe tot de taakgroep.

10

Vergaderingen

De taakgroep heeft negenmaal vergaderd. Vijf vergaderingen in 2017 (30 maart, 3 juli, 21 augustus, 26 maart, 7 november), drie vergaderingen in 2018 (26 januari, 17 oktober en 12 december) en een vergadering in 2019 (6 februari). De vergaderlocatie was steeds de Mattheüskerk in Utrecht.

15

Opdracht

De generale synode 2016 besloot een taakgroep in te stellen met als opdracht:

1. een brochure gereed te maken voor publicatie, waarin een samenvatting wordt gegeven van de hoofdpunten van de revisieverzoeken en van de reactie van het commissierapport daarop; deze brochure, geschreven in toegankelijke taal, te presenteren als een aanvulling op het gepubliceerde studierapport uit 2013 en te doen verspreiden in de kerken;
2. het gesprek te voeren met kerkenraden die een revisieverzoek indienden en mogelijk andere, met als doel een gedeelde overtuiging in het dragen en uitdragen van de kerkelijke uitspraak van 2013;
- 25 3. het classicaal gesprek over homoseksualiteit te entameren door een gespreksnotitie op te stellen bij de rapporten van 2013 en 2016, en de classes desgewenst bij te staan bij dat gesprek;
4. in samenwerking met deputaten eenheid het gesprek met verwante kerken te zoeken, met als doel een inhoudelijke reactie te ontvangen op rapporten en uitspraak van 2013 en meer gezamenlijkheid te vinden in de bezinning op homoseksualiteit;
- 30 5. van de gesprekken verslag te doen op de generale synode van 2019.
6. de genoemde brochure in het Engels te (laten) vertalen en als addendum bij het studierapport 2013 aan de zusterkerken in het buitenland ter beschikking te stellen.

1. Brochure

- 35 In 2017 verscheen de brochure 'Homoseksualiteit en homoseksuele relaties. Beknopte toelichting. Waarom de Christelijke Gereformeerde Kerken ondanks vijftien revisieverzoeken bleven bij hun uitspraak van 2013', uitgegeven bij Buijten & Schipperheijn. Deze brochure is toegestuurd aan kerkenraden met de mogelijkheid exemplaren bij te bestellen.

- 40 De taakgroep besloot in de brochure eerst op een toegankelijke manier in te gaan op veelgestelde vragen. Het tweede deel van de brochure bestaat uit een beknopte samenvatting van het synoderapport voor de behandeling van de revisieverzoeken.

2. Gesprekken met kerkenraden

- 45 De taakgroep besloot steeds een afvaardiging te sturen naar de kerkenraden die de taakgroep uitnodigden. Om de continuïteit te waarborgen werd besloten dat ds. Westerink en drs. Heijstek alle gesprekken zouden bijwonen en dat naast hen telkens twee leden van de taakgroep hen zouden vergezellen.

50

Overzicht gesprekken

In de achterliggende twee jaar heeft, na een aanbod daartoe van de taakgroep, met twaalf kerkenraden op hun uitnodiging een gesprek plaatsgevonden naar aanleiding van het synoderapport dat diende bij de behandeling van de desbetreffende revisieverzoeken. Hieronder een overzicht met de betreffende data.

5

Almere	27-11-2017
Amersfoort	28-01-2019
Apeldoorn (3x)	22-01-2019
Boskoop	08-12-2017
Den Haag	geen
Gorinchem	28-05-2018
Gouda	31-01-2018
Groningen	05-02-2018
Hilversum	geen
Leeuwarden	10-04-2018
Purmerend	geen
Utrecht-Centrum	gepland: 16-05-2019
Veenendaal-Bethel	13-11-2017
Zoetermeer	26-10-2017
Zwolle	07-09-2017

Verslaglegging

Van de gesprekken met de kerkenraden zijn door de taakgroep verslagen gemaakt. Deze verslagen zijn aan de desbetreffende kerkenraden voorgelegd om verbeteringen of wijzigingen voor te stellen, die vervolgens binnen de taakgroep zijn besproken.

Met de kerkenraden is afgesproken dat deze verslagen niet doorgestuurd zouden worden naar de synode. Deze keuze vloeit voort uit het mandaat van de taakgroep. De taakgroep had als opdracht om in gesprek te gaan met de revisie verzoekende kerkenraden, met als doel een gedeelde overtuiging in het dragen en uitdragen van de kerkelijke uitspraak van 2013. Dit verslag is opgesteld om aan de vijfde opdracht te voldoen en dus om de generale synode van de gesprekken verslag te doen, zonder dat de generale synode van 2019 op basis van de verslagen iets zou moeten besluiten ten aanzien van de kerkenraden die ons als taakgroep al dan niet hebben uitgenodigd. Omdat op basis van de afzonderlijke gesprekken geen besluitvorming zal plaatsvinden is in dit rapport volstaan met een impressie van de gesprekken. Het is voor de kerken belangrijker om aan de hand van onderstaande verslaglegging te zien hoe een en ander leeft in de kerken dan om te weten welke opmerkingen er bijvoorbeeld in Apeldoorn en Almere, Zoetermeer en Zwolle gemaakt zijn.

15

20

Waarnemingen

De taakgroep legt de volgende waarnemingen aan de generale synode voor. Ze staan min of meer in willekeurige volgorde.

25

1. Betrokkenheid en broederlijkheid

Over het algemeen hebben de gesprekken plaatsgehad in een open en broederlijke sfeer. Doorgaans was het onze ervaring dat het gesprek meer begrip heeft gegeven voor de inhoud van de synoderapporten en nuance heeft kunnen aanbrenge ten aanzien van pastoraat en vermaning in de gezindheid van Christus. De moeite die binnen kerkenraden leefde bij de afwijzing van hun revisieverzoek, was vaak gedragen door betrokkenheid op de pastorale nood van de mensen over wie het gaat en angst voor een onveilige situatie voor hen binnen de christelijke gemeente.

35

2. De moeilijkheid van de gesprekssetting

De gesprekssetting was niet eenvoudig. Het is moeilijk om een goed inhoudelijk gesprek te voeren over een gevoelig onderwerp (waarbij inhoudelijk allerlei nuances meespelen en pastoraal gezien veel fijngevoeligheid gevraagd wordt) met een (voltallige) kerkenraad, waarbij de startpositie enigszins gespannen is: een afgewezen revisieverzoek, soms een pastoraal beleid dat al jaren praktijk is en botst op synodale uitspraken. Soms bestond het eerste deel van het gesprek voor de taakgroep uit het incasseren van moeite en bezwaar en ging een groot deel van de overgebleven tijd naar het weghalen van misverstanden (als zou de generale synode het plaatselijk beleid bepalen, geen pastorale ruimte bieden, etc.). Vaak kon aan het einde van het gesprek wel geconstateerd worden dat er een goede uitwisseling van gedachten en standpunten geweest was.

3. Diversiteit onder kerkenraden

De gesprekken met kerkenraden waren divers, evenals de standpunten van kerkenraden. Er zijn kerkenraden die instemmen met de uitspraak van de synode dat homoseksuele relaties tegen Gods bedoeling ingaan, maar die wegens de gebrokenheid van dit bestaan ruimte willen bieden aan homoseksuele relaties. Soms werd onderscheid gemaakt tussen nuances als: we willen geen ruimte bieden, maar ruimte laten. In het gesprek besteedden wij dan aandacht aan pastoraat in de gezindheid van Christus Die zondaars niet veroordeelde, maar wel opriep om niet meer te zondigen. En we spraken over dilemma's in ethisch opzicht, en hoe we in alle geduld maar toch met beslistheid broeders en zusters mogen wijzen op de weg van Christus. Ook deze kerkenraden schrikken er

doorgaans sterk voor terug om te vermanen wegens de angst dat vermaning uitloopt op het vertrek van de desbetreffende leden uit de gemeente, of op weerstand zal stuiten in de gemeente. Er waren ook kerkenraden die grote moeite hadden homoseksuele relaties zonde te noemen, omdat de teksten niet eenduidig zouden zijn, of omdat de neiging bestond homoseksualiteit en homoseksuele relaties als een scheppingsvariatie te zien, waarbij ook het woord gebrokenheid als te zwaar ervaren wordt.

De lastigste (meest oppositionele) gesprekken waren er met kerkenraden die de synode (in de taakgroep vertegenwoordigd) feitelijk verweten de gezindheid van Christus te verzaken door over vermaning te spreken, omdat homoseksualiteit en homoseksuele relaties in liefde en trouw, zoals die er vandaag zijn, volgens hen niet aan de orde zijn in de Bijbelse teksten.

Soms bleek dat er binnen kerkenraden verschil van inzicht leefde, al werd er wel een gezamenlijk beleid gevoerd. Soms was de samenstelling van de kerkenraad gewijzigd ten opzichte van de raad die het revisieverzoek besprak en goedkeurde. Het is hoe dan ook belangrijk om de zeventien kerken die revisie aanvroegen niet over een kam te scheren. Daarvoor is de diversiteit in standpunten en in pastoraal beleid te groot.

4. Doel bereikt?

Het doel was duidelijk omschreven: 'een gedeelde overtuiging in het dragen en uitdragen van de kerkelijke uitspraak van 2013'. De taakgroep heeft dat doel steeds voor ogen gehouden, maar meent uiteindelijk toch dat zij hierin niet geslaagd is. Er is hier en daar zeker wel sprake geweest van toenadering en dat onderstreept wel het belang van het met elkaar in gesprek gaan en blijven. Uitleg bij de afwijzing van de revisieverzoeken en vooral een nader gesprek over de pastorale implicaties hiervan hebben naar onze waarneming soms geleid tot meer begrip en een enkele keer ook tot het heroverweging van plaatselijk beleid.

Het gesprek over pastoraat in de gezindheid van Christus gaf soms herkenning en toenadering, terwijl de verwijdering bleef bij het benoemen van seksuele omgang als niet naar Gods Woord en derhalve zondig. Vanwege gebrek aan gedeelde overtuiging over wat het Woord van God zegt over huwelijk, seksualiteit en homoseksuele omgang is de benadering in het pastoraat toch wezenlijk verschillend. Tijdens de gesprekken met de kerkenraden hebben we niet kunnen concluderen dat de kerkenraden die homoseksuele omgang niet als zonde willen zien, zich door het rapport van 2016 hebben laten

overtuigen. Als taakgroep hebben we echter geen zicht op de wijze waarop de gesprekken nadien verwerkt zijn en hoe kerkenraden ermee verdergegaan zijn.

5. *Pastorale ruimte*

- 5 Het synoderapport van 2013 biedt pastorale ruimte die door kerkenraden gebruikt kan worden. Deze pastorale ruimte houdt niet in dat de synode het aan kerkenraden vrijlaat een eigen koers te varen inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties en daarmee af te wijken van de uitspraken van de generale synode. De pastorale ruimte die hier bedoeld wordt, is de ruimte die het rapport van 2013 bood voor situaties waarin de helderheid van Gods richtlijnen op een eigen, contextueel bepaalde
- 10 manier doorvertaald moeten worden.
Dat homoseksuele omgang omschreven wordt als zonde, betekent niet dat vermaning altijd op eenzelfde wijze zal geschieden. In het rapport dat in 2013 diende, wordt gewezen op een missionaire situatie waarbij er sprake is van homoseksuele toetreders die beloften hebben afgelegd en soms ook de zorg voor kinderen hebben (blz. 154-155). Hierbij gaat het over een uitzonderlijke situatie waarin
- 15 de kerkenraad aandacht zal geven aan de richting die gegaan wordt: een toegroeien naar het volgen van de weg van Christus, waarbij de gegeven situatie meeweegt.
In onze gesprekken hebben we met kerkenraden deze pastorale ruimte verkend. Hoe moeten we Gods richtlijnen aan de orde te stellen in schrijnende situaties? Moet er soms gekozen worden tussen twee kwaden en hoe dan? Is het denkbaar dat een zondige en gebroken situatie gedoogd wordt
- 20 wegens omstandigheden? Deze vragen deden naar onze overtuiging recht aan de regel dat vermaning dient te geschieden in de gezindheid van Christus. Zijn geduld en liefde zullen het pastoraat altijd stempelen, terwijl ook de oproep om Hem op Zijn aanwijzingen te volgen blijft bestaan. In deze gesprekken kwam ook de aard van de vermaning aan de orde en de kwetsbaarheid en gekwetstheid van de gemeenteleden over wie het gaat.
- 25 Bij deze gesprekken speelt onze visie op onze blijvende zondigheid mee, en ook het nadeel dat een zonde een bijzondere positie lijkt te krijgen (namelijk zonde tegen het zevende gebod) en aan andere zonden voorbijgegaan wordt. Ook is er blijvende bezinning nodig op vermaning en tucht, vooral ook in situaties waarin het geloofsleven nog zwak is en de strijd zwaar. Hoe kan dan de beslistheid van de oproep tot bekering enerzijds en geduld en liefdevolle begeleiding anderzijds een plaats krijgen?
- 30 In veel gesprekken werd de vrees verwoord dat pastoraat te weinig ruimte krijgt als de uitkomst, namelijk vermaning en tucht, bij voorbaat al vaststaat. Sommige kerkenraden menen dat vanwege de uitspraken van de synode het woord 'zonde' te veel boven het gesprek 'hangt'. In antwoord daarop stelde de taakgroep aan de orde dat het wel vaker gebeurt dat er concrete zonden besproken worden binnen het pastoraat (waarvan bekend is dat de kerk die als zonden ziet) en dat dat het pastoraat niet
- 35 onmogelijk maar juist nodig maakt. Tegelijk heeft de taakgroep ook aangegeven begrip te hebben voor de gevoeligheid. Het feit dat er over homoseksualiteit en homoseksuele relaties gesproken werd op de synode, heeft sommige broeders en zusters in onze kerken een onveilig gevoel gegeven. Zij hebben al vaak te maken gehad met gevoelens van afwijzing.
De taakgroep heeft het als zegenrijk ervaren om te kunnen spreken over pastorale ruimte om in
- 40 concrete situaties te zoeken naar de weg van de Heere. Een enkele keer stuitte de taakgroep bij het wijzen op deze pastorale ruimte op verzet, omdat deze ruimte als veel te klein werd gezien, omdat homoseksuele omgang dan nog steeds als zonde wordt gezien. Soms werd de toelichting bij de pastorale ruimte met dankbaarheid ontvangen en een enkele keer bleek dat deze ruimte die verwoord staat in het rapport, door de kerkenraad niet was opgemerkt.
- 45 Binnen de synode van 2013 was er verschil van inzicht rondom de pastorale ruimte. Dat was er binnen de taakgroep ook. Maar daar hebben we elkaar leren aanvoelen. We werkten vanuit een gedeelde overtuiging dat homoseksuele relaties als zonde beschouwd moeten worden. Er was wel enig verschil in de manier waarop we zouden moeten omgaan met geduld, het verdragen van blijvende zondigheid, bijvoorbeeld in schrijnende situaties. We hebben richting de kerkenraden vaak

aandacht gevraagd voor de pastorale ruimte die er op basis van de uitspraak van 2013 binnen onze kerken voor kerkenraden is om in te spelen op plaatselijke situaties.

6. Exegese

5 De taakgroep heeft geen inhoudelijke feedback gekregen op de exegetische delen van het synoderapport van 2016. Als taakgroep hadden we verwacht dat bepaalde passages van het rapport van kritiek zouden worden voorzien, omdat het rapport de exegeses van de revisieverzoeken zodanig bekritiseert dat ruimte om een alternatief standpunt te verdedigen afgewezen werd. Maar er kwam geen kritiek. Soms werd gezegd: we hebben in het rapport niets nieuws gelezen, en: wij vinden dat de
10 alternatieve exegese van betreffende teksten wel mogelijk is. Daarvan volgde echter geen nadere onderbouwing.

De gesprekssetting was van dien aard dat het niet mogelijk was om revisieverzoeken op alinea's door te nemen en te confronteren met passages uit het synoderapport. Daarom kon er tegenover de gedachte van kerkenraden dat de synode, ondanks alle verantwoording die geboden is in de rapporten
15 van 2013 en 2016, weinig anders geplaatst worden dan een oproep toch nog eens naar de rapporten te kijken. De taakgroep heeft het als teleurstellend ervaren dat de argumentatie en verantwoording in het rapport van 2016 niet tot kritische reflectie op eigen standpunten heeft geleid. Omdat er geen inhoudelijk weerwoord kwam op het rapport, kon die in het gesprek ook niet aan de orde komen. Als we het goed begrijpen vallen de beslissingen voor kerkenraden niet zozeer in de exegese maar
20 vooral in pastorale visie en bewogenheid. Meerdere kerkenraden geven aan dat het voor hen onvoorstelbaar is om broeders en zusters die laten zien de Heere te willen dienen, voorbeelden zijn van trouw, en (willen) deelnemen aan het avondmaal, te moeten vermanen of zelfs af te houden van de tafel van de Heere. Er is een sterk verlangen hen te omarmen die al zo veel afwijzing hebben ervaren. De praktijk dat ze soms een voorbeeld in het geloof zijn of sinds ze een relatie hebben, tot
25 rust en bloei komen, weegt heel zwaar in de afwegingen die kerkenraden maken, hier en daar zwaarder dan de exegese van specifieke Bijbelteksten en de uitspraak van de synode.

7. Hermeneutiek

Verschillende revisieverzoeken gingen in op de hermeneutiek van het synoderapport van 2013. De
30 meeste kritiek richtte zich echter op de exegese van de teksten die uitdrukkelijk negatief spreken over homoseksuele omgang. In verschillende gesprekken hebben wij kerkenraden erop gewezen dat de door de revisie verzoekende kerkenraden verdedigde alternatieve exegese weinig steun vindt in de commentaren. En dat waar theologen in de hermeneutiek en 'culturele afstand' ruimte vinden om homoseksuele relaties te gedogen of te aanvaarden, veelal wordt toegegeven dat de teksten negatief
35 spreken over homoseksuele omgang als zodanig. De voorstellen om het negatieve spreken over homoseksuele omgang te beperken tot het cultisch, pederast of pervers gedrag, zijn in die nieuwere hermeneutische benadering blijkbaar achterhaald. Dit is een bevestiging van de gedachte dat de 'alternatieve' exegese gekunsteld is.

Het is ons niet duidelijk geworden of de kerkenraden dit punt opgepakt hebben om opnieuw zich te bezinnen op de exegese en de hermeneutiek. Het bleek voor veel kerkenraden niet mogelijk om
40 homoseksuele omgang als zodanig als zonde te zien, en bij het wegvallen van de door hen voorgestelde exegese, staat naar onze mening voor hen alleen de weg open naar een hermeneutiek die het toelaat om te stellen dat Paulus weliswaar afkeurend spreekt over homoseksuele omgang als zodanig, maar dat wij dat niet meer op dezelfde wijze kunnen doen. Dit roept vragen op bij de
45 belijdenis van de Schrift als Gods Woord, geschreven in de context van toen, ook voor de gemeente van vandaag. Naar aanleiding van enkele gesprekken hebben we binnen de taakgroep tegen elkaar het vermoeden uitgesproken dat verschil in standpunt ten aanzien van homoseksuele relaties soms ook een verschuiving laat zien in Schriftbeschuwing. Dan leek het alsof de woorden van de Schrift relevant geacht werden voor de gemeente van vandaag in zoverre zij de boodschap van Gods liefde
50 en aanvaarding van zondaren ondersteunen.

8. *Het bredere kader: huwelijk en seksualiteit*

Zowel in 2013 als in 2016 heeft de synode niet alleen willen spreken vanuit de specifieke Bijbelteksten over homoseksualiteit. Die zijn belangrijk, maar minstens even belangrijk is de positieve, doorgaande Bijbelse lijn over het huwelijk als levenslange verbintenis tussen één man en één vrouw. Daarom stelde het rapport van 2016 dat het toestaan van homoseksuele relaties in liefde en trouw voorbijgaat aan die positieve lijn.

Uit de gesprekken bleek, dat hierop binnen de kerkenraden weinig gereflecteerd wordt. De taakgroep heeft in de gesprekken de vraag gesteld of het gedogen of aanvaarden van homoseksuele relaties niet ook betekent dat ongehuwd samenwonen toegelaten of gedoogd wordt. Hierop werd meestal bevestigend gereageerd. Er wordt dan wel aangedrongen op het huwelijk, maar er wordt dan niet snel over zonde gesproken die vermaning of zelfs tuchtuitoefening vraagt. De taakgroep heeft zich niet altijd aan de indruk kunnen onttrekken dat het huwelijk zoals onze kerken er in de kerkorde en liturgische formulieren altijd over gesproken hebben, enigszins gerelativeerd wordt.

9. *Kerkelijke vermaning en tucht*

De gesprekken hebben de taakgroep de overtuiging gegeven dat diepgaander bezinning binnen de kerken op vermaning en tucht gewenst is, en ook dat kerkenraden en gemeenten toegerust worden aangaande het principe en het belang hiervan. Daarbij moet ook aan de orde komen hoe de tucht principieel gestalte kan krijgen, zonder dat voorbijgegaan wordt aan ons gebroken bestaan en onze blijvende zondigheid en zwakheid.

Achter de vraag naar vermaning en tucht ligt de vraag naar wat zonde is. Soms wordt een homoseksuele relatie wel gebrokenheid genoemd, maar niet zonde. Of wel zonde met de kwalificatie 'doelmissen' maar niet zonde waarmee echt gebroken moet of kan worden.

Als taakgroep voelden we eensgezindheid met kerkenraden die stelden dat we nog in gebrokenheid leven en dat we soms de minst kwade optie moeten kiezen. Dat kan betekenen dat een kerkenraad heel geduldig, misschien zelfs eindeloos geduldig, omgaat met de zondaar. Kan dit betekenen dat een homoseksuele relatie gedoogd wordt omdat men vreest dat de betreffende broeder of zuster geheel vastloopt (of uit de gemeente verdwijnt) als dit hem of haar ontzegd wordt? Hoe lang kan de weg van duidelijke en voorzichtige vermaning gegaan worden vanuit de overtuiging dat homoseksuele omgang zonde genoemd moet worden?

10. *Zonde en genade, wet en evangelie*

Vaak brachten kerkenraden naar voren hoe genadig de Heere Jezus omging met aperte zondaars. Het is dan moeilijk om het gesprek niet te laten verzanden in het uitwisselen van tegengesteldheden: de onvoorwaardelijke liefde van God en Christus enerzijds, en de duidelijk oproep tot bekering anderzijds. Niemand sprak indringender over de onvoorwaardelijke liefde van God dan de Heere Jezus Christus, en niemand sprak duidelijker over het onderhouden van Zijn geboden. Hoe kunnen we aan beide tegelijk recht doen: aan de oproep tot bekering en aan het onvoorwaardelijke karakter van Gods genade? 'Dan veroordeel Ik u ook niet', sprak Jezus. 'Ga heen en zondig niet meer.' (Joh. 8:11) De Heere Jezus stelde de zonde uitdrukkelijk aan de orde, riep op tot bekering, maar vanuit Zijn liefde tot zondaars. In die zin konden we kerkenraden begrijpen die zeiden de indruk te hebben dat het pastorale deel van het synoderapport van 2013 milder leek te formuleren dan het stellende deel. Tegelijk moeten we blijven bedenken dat het pastorale deel geheel aansluit aan het stellende deel en dat beide delen nadrukkelijk samen gelezen moeten worden.

Er is geen tegenstelling. De duidelijkheid van Gods geboden krijgt in het pastoraat de glans van het evangelie zonder de geboden te relativiseren. Dat is ook bedoeld waar gesproken wordt over de gezindheid van Christus waarin vermaning gestalte moet krijgen.

We kunnen het evangelie niet verstaan zonder de wet, de genade niet zonder de zonde. Een enkele keer kreeg de taakgroep de indruk dat het begrip 'zonde' moeilijk nog een plaats kan hebben. De

terminologie leek dan verschoven van zonde en genade naar gebrokenheid en aanvaarding waarbij de ambtelijke roeping ten aanzien van opzicht en tucht moeilijker gestalte krijgt.

11. Kritiekpunten

- 5 Soms incasseerde de taakgroep namens de synode terechte kritiek. Aan een kerkenraad gaven we bijvoorbeeld toe dat de synodecommissie explicieter aandacht had moeten besteden aan zijn revisieverzoek. Dit revisieverzoek werd in het rapport op maar een paar plaatsen uitdrukkelijk aan de orde gesteld en had meer aandacht verdiend. De inhoudelijke lijn van het revisieverzoek had ter synode wel alle aandacht gehad, maar het is begrijpelijk dat een kerkenraad nazocht waar zijn
- 10 revisieverzoek expliciet genoemd werd.
Een andere kerkenraad gaf aan expliciet niet ingestemd te hebben met de mededeling dat de revisieverzoeken samengenomen en zo behandeld zouden worden. Deze kerkenraad kreeg van de synodecommissie geen reactie.
- 15 Tijdens de regioavonden in de intersynodale periode (2013-2016) is opgemerkt dat er situaties te bedenken zijn die geen aandacht kregen in het synoderapport, zoals een bestaand huwelijk waarbij een van beiden tot de ontdekking komt een andere seksuele gerichtheid te hebben. Bij de inbrenger bestond de gedachte dat in 2016 ingegaan zou worden op dergelijke lacunes, maar daarvan vond hij niets terug.

20 12. Hoe verder binnen de classis?

- Verschillende kerkenraden gaven aan zich zorgen te maken over hun positie in de kerken en binnen de classis. Als zij omwille van hun overtuiging en geweten geen aanpassingen zouden willen doen aan hun plaatselijke pastorale beleid, hoe dan om te gaan met vragen vanuit de classis? Hier botste de taakgroep op de grens van haar mandaat. We konden geen advies geven in kerkordelijke kwesties,
- 25 niet treden in plaatselijk beleid of in de verantwoordelijkheid van de classes.
Een enkele keer kreeg de taakgroep van een kerkenraad een concrete adviesvraag, bijvoorbeeld hoe om te gaan met een andere classiskerk die een homoseksueel stel toeliet tot de viering van het heilig avondmaal. In dit geval werd de kerkenraad verwezen naar de classis.
- 30 We hebben er altijd voor gepleit de rapporten opnieuw ter hand te nemen en te bestuderen, om zo mogelijk toe te groeien naar de uitspraken van 2013, en gepleit voor transparantie en eerlijkheid als er op de classis gevraagd zou worden naar het plaatselijke pastorale beleid.

3. Gesprekken met classes

Opdracht en doel

- 35 De taakgroep kreeg als opdracht om het classicaal gesprek over homoseksualiteit op gang te door een gespreksnotitie op basis van de rapporten van 2013 en 2016, en de classes desgewenst bij te staan bij dat gesprek. Het door de synode beoogde classicale gesprek was naar onze overtuiging niet bedoeld om de classes te helpen kerkordelijke antwoorden te vinden als kerken zich niet voegen naar de uitspraken van de synode. Het was bovendien niet specifiek opgedragen vanwege kerkenraden die
- 40 een omschreven beleid hebben aangaande homoseksualiteit en homoseksuele relaties, maar ook vanwege kerkenraden bij wie dit nog geen onderwerp is dat in de aandacht staat. Het doel van het gesprek is daarom tevens sensitiviteit voor pastorale problematiek rondom homoseksualiteit en homoseksuele relaties en veiligheid voor de betrokkenen binnen de christelijke gemeente.

45 Aanpak

- De taakgroep stelde zichzelf beschikbaar en werd uitgenodigd op de classisvergaderingen. Steeds heeft de taakgroep daarbij benadrukt dat de classiskerken met elkaar in gesprek zouden gaan. De aanpak was in overleg met de moderamina als volgt: de voorzitter van de taakgroep leidde de bespreking in, lichtte de opdracht van de taakgroep toe en ook het doel van de bespreking tegen de
- 50 achtergrond van de status van de uitspraken van de synode. Vervolgens hield een van de

taakgroepleden een presentatie over de desbetreffende uitspraken en over pastoraat inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties.

- 5 Hierna werd een rondje langs de classiskerken gedaan om te delen welke ervaring zij hadden met pastoraat rondom homoseksualiteit en homoseksuele relaties. Een van de leden van de taakgroep vatte daarna samen en haalde enkele bespreekpunten naar voren. Op basis daarvan kreeg het gesprek een verdieping.

Resultaat

- 10 In een setting waarbij dertig of meer afgevaardigden participeren, moeten we een gesprek van twee tot drie uur zelfs nog kort noemen. Toch menen we dat deze classisontmoetingen van waarde zijn geweest, om elkaars standpunten en pastorale overwegingen aan te voelen en bespreekbaar te maken, alsook om binnen kerkenraden aandacht en sensitiviteit voor homoseksuele broeders en zusters te genereren.

15 *Overzicht bezoeken aan classes*

Hieronder staat een overzicht van de classes die de taakgroep hebben uitgenodigd tijdens een van de vergaderingen.

Amersfoort	geen
Amsterdam	geen
Apeldoorn	geen
Den Haag	geen
Dordrecht	16-jan-19
Groningen	2-okt-18
Haarlem	8-mrt-18
Hoogeveen	geen
Leeuwarden	geen
Middelburg	22-mrt-18
Rotterdam	29-nov-18
Utrecht	8-nov-18
Zwolle	16-mei-18

- 20 De classis Amersfoort berichtte ons dat zij, zij het zonder de taakgroep, intensief in gesprek is gekomen over de thematiek. De classis Apeldoorn liet weten geen behoefte te hebben aan de inbreng van de taakgroep. Van de andere niet-bezochte classes hebben wij niets vernomen.

4. Gesprek met verwante kerken

- 25 Met het oog op opdracht 4 is overlegd met deputaten eenheid (26 september 2017). Daarin werd het plan geopperd dat deputaten een ontmoeting (symposium) met verwante kerken zouden kunnen organiseren waarbij homoseksualiteit en homoseksuele relaties onderwerp van bespreking zou zijn. Deputaten eenheid hebben dit plan niet verder uitgewerkt. Als taakgroep zijn we te laat tot dit inzicht gekomen. Pas op onze vraag (zomer 2018) meldden deputaten dat zij geen stappen zouden ondernemen. Toen was het ons onmogelijk om naast de lopende taken een dergelijke ontmoeting te organiseren.

Wel zijn leden van de taakgroep aanwezig geweest op een studiedag van AKZ+ over homoseksualiteit en de kerk op 16 november 2018.

- 35 Op uitnodiging van de werkgroep homoseksualiteit van de Hersteld Hervormde Kerk is een afvaardiging van de taakgroep aanwezig geweest in haar vergadering. Er werd geluisterd naar onze

ervaringen. De werkgroep homoseksualiteit van de HHK gebruikt ons rapport (enigszins gewijzigd) ter voorbereiding van de synode van de HHK die homoseksualiteit en homoseksuele relaties op de agenda zal hebben.

5 **5. Brochure in Engelse vertaling**

Het tweede deel van de brochure is vertaald in het Engels. Deze is te vinden op het Engelse deel van de website cgk.nl: <https://cgk.nl/project/home-en/>. 'Homosexuality and Homosexual relations. Brief explanation. Why the Christelijke Gereformeerde Kerken in spite of fifteen requests for revision upheld their declaration of 2013', 2018. Deputaten buitenlandse kerken hebben deze brochure niet via e-mail verspreid. Wel verwijzen zij bij buitenlandse synodebezoeken naar de verschillende brochures.

Op onze vraag meldden deputaten buitenlandse kerken dat er geen schriftelijke reacties op de brochures zijn gekomen, maar dat ze wel positieve reacties vernemen, en dan met name van de kerken die bij de ICRC zijn aangesloten. Dat er vraag naar de brochures is, blijkt ook uit het feit dat ze in het Koreaans vertaald zijn.